

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Maari Piirsalu

KOOSTÖÖ NING SEDA SOODUSTAVAD JA TAKISTAVAD TEGURID KAMBJA VALLA
LASTEAIA ÕPETAJATE JA ÕPETAJATE ABIDE HINNANGUL
Bakalaureusetöö

Juhendaja: alushariduse kaasprofessor Merle Taimalu

Läbiv pealkiri: Koostöö lasteaia õpetajate ja õpetaja abide hinnangul

Tartu 2023

Kokkuvõte

Koostöö ning seda soodustavad ja takistavad tegurid Kambja valla lasteaia õpetajate ja õpetajate abide hinnangul

Õpetaja abi roll on aastate jooksul rühmas muutunud ning temast on saanud õpetajat toetav isik kõigis rühma õppe- ja kasvatustegevustes. Selleks, et luua võimalused lapse igakülgses arenguks on vajalik hästitoimiv õpetaja ja õpetaja abi vaheline koostöö. Bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada koolieelse lasteasutuse õpetajate ja õpetajate abide hinnangud omavahelisele koostööle, nende kasutatavad koostöövormid ning koostööd takistavad ja soodustavad tegurid. Kasutati kvantitatiivset uurimisviisi ning andmeid koguti õpetajatelt ja õpetaja abidelt ankeetidega. Uurimusest selgus, et omavaheline koostöö võimaldab laste arengut toetada ja pakkuda kvaliteetsemat alusharidust, koostöövormidest kasutatakse igapäevaselt kõige rohkem informatsiooni vahetamist, koostööd soodustavad avatud suhtlemine ja infovahetus ning koostööd takistavad kehvad omavahelised suhted ja erinevad väärtused ja eesmärgid.

Võtmesõnad: õpetaja, õpetaja abi, koostöö, soodustavad ja takistavad tegurid

Abstract

Cooperation and the factors that promote and prevent it, according to the teachers and assistant teachers of the kindergarten in Kambja municipality

The role of the teacher's assistant has changed over the years and has become a person who supports the teacher in all the learning and educational activities. In order to create opportunities for the comprehensive development of the child, a well-functioning cooperation between the teacher and the teacher's assistant is necessary. The aim of the bachelor's thesis was to find out the evaluations of preschool teachers and teacher's assistants on cooperation, the forms of cooperation they use and the factors that contribute and hinder cooperation. A quantitative research method was used and data was collected from teachers and teacher assistants using questionnaires. The research revealed that cooperation allows to support children's development and provide higher quality of early childhood education, the most used form of cooperation is exchanging information, cooperation is contributed by open communication and information exchange, and cooperation is hindered by poor mutual relations and different values and goals.

Key words: teacher, teacher's help, cooperation, contributing and hindering factors

Sisukord

Sissejuhatus	4
Teoreetiline ülevaade.....	5
Koostöö mõiste, olemus ja olulisus	5
Koostöö erinevad vormid	6
Koostööd soodustavad ja takistavad tegurid	7
<i>Koostööd soodustavad tegurid</i>	8
<i>Koostööd takistavad tegurid</i>	8
Töö uurimisprobleem, eesmärk ja uurimisküsimused.....	9
Metoodika.....	10
Valim	10
Andmekogumine	10
Andmeanalüüs	12
Tulemused	13
Õpetajate ja õpetaja abide hinnangud omavahelisele koostööle	13
Õpetajate ja õpetaja abide koostöös erinevate koostöövormide kasutamine.....	15
Koostööd soodustavad ja takistavad tegurid õpetajate ja õpetaja abide arvamusel	16
Arutelu.....	20
Tänu sõnad	24
Autorsuse kinnitus.....	25
Kasutatud kirjandus.....	26
Lisad	29
<i>Lisa 1. Küsimustik õpetajale</i>	29
<i>Lisa 2. Küsimustik õpetaja abile</i>	34

Sissejuhatus

Eesti elukestva õppe strateegias 2020 (2014) rõhutati koostöö olulisust, tuues välja, et koostöö erinevates vormides on haridussüsteemi võti. Eesti haridusvaldkonna arengukava 2021-2035 (2020) üheks eesmärgiks on tõhustada õpetajate koostööd õppeasutuste sees, kuid ei ole reguleeritud ei õpetajate omavahelise ega ka õpetajate ja õpetaja abide vahelise koostöö põhimõtteid. Koolieelses lasteasutuses võib koostööst rääkida kahel tasandil. Esimene koostöötasand on rühma õpetajate ning õpetaja abi vahel ning teine tasand on kogu asutuse töötajate vaheline koostöö.

Meie haridusvaldkonna suundi avavates dokumentides rõhutatakse koostöö olulisust ja et õpetaja tegutseb meeskonnaliikmena õpikogukonnas enda ja kolleegide professionaalse arengu ning selle kaudu õppija arengu toetamise eesmärgil (Eesti elukestva..., 2014). Erandiks ei ole siinkohal ka koolieelsed lasteasutused, kus kolleegide tulemuslikust koostööst sõltub laste ettevalmistus nende edaspidises hariduselus. Koostöö tegemine on ka kutsestandardis õpetaja kohustuslike kompetentside seas välja toodud (Kutsestandard Õpetaja tase 6, 2020). Õpetaja abi tähendus ja olulisus koolieelses lasteasutuses on aja jooksul palju muutunud ning tal on suur osa igapäevases töös lastega kui ka meeskonnatöös, kus toetab õpetajat nii õppetegevuste planeerimisel kui ka läbiviimisel (Vapper, 2019).

Koolieelsete lasteasutuste koostööd on Eestis uurinud Beilmann (2020), kelle valimiks olid rühmaõpetajad ja nende koostöö liikumis- ja muusikaõpetajaga. Õpetaja abisid ja nende rolli lasteaias on uurinud viimastel aastatel Eestis Nano (2022) ning Pöder (2020). Lisaks on Tallinna Ülikoolis kaitstud varasemalt lõputöid meeskonna suhetele teemal: õpetaja ja õpetaja abi omavaheline koostöö Valga lasteaedade näitel (Maltseva, 2015); õpetajate, õpetaja abide ja lastevanemate arvamused rühma personali suhetest ja koostöö seosest laste omavaheliste suhetega (Sass, 2016); õpetajate, õpetaja abide ja assistentide hinnangud meeskonnatööl rühmas (Saar 2018).

Teoreetiline ülevaade

Koostöö mõiste, olemus ja olulisus

Koostööd võib mõista mitmeti ning defineerida erinevalt. TALIS 2018 uuringus defineeritakse koostööd kui kahe või enam inimese vahelisi tegevusi, millel peab olema ka ühine eesmärk (Taimalu et al., 2020). Koostöös püütakse leida lahendusi, mis võimalikult vastaksid nii enda kui ka teise osapoole huvidele. Ollakse orienteeritud probleemi ehk põhiküsimuse lahendamisele, teineteisesse suhtutakse vastastikuse austusega (Kelchtermans, 2006) ja eesmärgiks on saavutada mõlema osapoole jaoks parim võimalik lahendus (Lehtsaar, 2010).

Koostöö ja kollegiaalsed suhted on olulised töötingimused ning mõjutavad õpetajate professionaalset arengut (Kelchtermans, 2006; Taimalu et al., 2020). Uuringud näitavad koostööga seonduvaid positiivseid tegureid nagu tööga rahulolu ning enesekindluse suurenemine (Reeves et al., 2017). TALIS 2018 uuring kolmanda kooliastme õpetajatega näitas, et õpetajate vahelisel koostööl on mitmeid erinevaid kasutegureid, näiteks üksteise kogemustest õppimine ja seeläbi oma õpetamistegevuste parendamine, aga ka keerulises keskkonnas töötavatele õpetajatele toetuse ja abi pakkumine (Taimalu et al., 2020).

TALIS 2018 uuringus tuuakse välja, et 21.sajandi üheks olulisemaks oskuseks on koostööoskus ja koostöövalmidus ning õpetajate süsteemne koostöö on ka õpilaste eeskujuks, eriti olukorras, kus haridussüsteemis kehtiva õpikäsituse järgi on koosõppimine ja õpilaste koostööoskuste kujundamine üks olulisemaid ülesandeid (Taimalu et al., 2020). Kuid leidub veel ka õpetajaid, kes eelistavad koostööle tegutseda pigem iseseisvalt ning suhtuvad erinevatesse koostöövõimalustesse ükskõikselt (Sirk et al., 2017). Tänu koostööle õpetajad kollegiaalsust ja seotust (Jonker et al., 2019) ning see viitab töösuhte kvaliteedile ja õppetöö pidevale arengule (Shah, 2011).

Eesti haridussõnastikus kirjeldatakse õpetaja abi kui õpetaja tegevust toetavat isikut, kellel ei pea olema pedagoogilist haridust ja kes oma tegevuses juhindub õpetaja näpunäidetest (HAR Haridussõnastik). Alston (2021) uuris oma artiklis õpetajate ja õpetaja abide partnerlusest ja koostööst, kus õpetaja abid tõid välja koostöö olulisuse ning soovisid, et õpetajad tunnustaksid oma ülekoormust, jagaksid seda ja sooviksid saada toetust. Lisaks tunnevad õpetaja abid, et neid ei kohelda võrdselt ja nad vajavad austust, aega ja vajalikke koolitusi, et pakkuda võimalikult head tuge õpetajale. Sass (2016) uurimistöös pidasid õpetajad, õpetaja abid ja lapsevanemad meeskonnatööd tähtsaks, et rühmas oleksid ühised

eesmärgid ja omavaheline usaldus. Nano (2022) ja Pöder (2020) tõid välja, et õpetaja abide olemasolu rühma meeskonnas on oluline, kuid hea partnerluse ja koostöö saavutamine on pikk ja keeruline protsess. Lisaks, et on rühmasid, kus õpetaja abi on õpetajaga kui võrdne ning ta on õppetegevustesse kaasatud, kuid teiselt poolt on rühmasid, kus ei saavutata head meeskonnatööd ning õpetaja abid tunnevad ennast meeskonnast välja jäetuna.

Koostöö julgustab töötajaid avaldama uusi ideid, arvamusi ning ettepanekuid ning kui töötajate vahel on koostöö, siis loob see positiivse õhkkonna, mis on oluline tegur töö efektiivsuse tõstmisel (Shah, 2011). Gragg & Collet (2021) viitavad aga oma uurimuses, et peale professionaalse arengu, toetab omavaheline koostöö ka usalduse tekkimist ning tuntakse aruteludest ja koos mõtlemisest rõõmu. Kõik see võimendab õpetaja professionaalset identiteeti. TALIS 2018 uuring (Taimalu et al., 2020) määratleb koostööd õpetajate professionaalsuse ühe aspektina ning mitmed uuringud on näidanud õpetajate vahelise koostöö erinevaid kasutegureid. Peale üksteise kogemustest õppimise, aitab koostöö ning üksteise toetus ja abi tulla toime keerulises keskkonnas. Koostööl on suur potentsiaal toetada nii meeskonna toimimist ja arendada õpetajate õpetamisoskuseid igapäevase töö kaudu (Conley et al., 2004; Harris & Anthony, 2001). Weddle (2022) toob välja, et tänu koostööle väheneb õpetajate eraldatus ning tekivad toetavad suhted, suurenevad pedagoogilised sisuteadmised ja lähenemisviisid.

Vabariigi Valitsuse 29.05.2008 määruse nr 87 "Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava" § 3 lõike 1 kohaselt on koolieelse lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärk lapse mitmekülgne ja järjepidev areng kodu ja lasteasutuse koostöös (Riigi Teataja, 2008). Samas ei ole eelnimetatud seaduses reguleeritud õpetajate vahelist ega ka õpetaja ja õpetaja abide vahelise koostöö toimimise põhimõtteid ega viidatud selle olulisusele. Koostööl on aga mitmeid kasutegureid nagu üksteiselt õppimine ja toetuse pakkumine. Samas mõjutavad koostöövõime kujunemist kaastöötajad ja isiklikud väärtused.

Koostöö erinevad vormid

Õpetajaameti väärtustamise üks võtmekohtadest on omavaheline koostöö ning tagasiside saamine kolleegidelt (Valk, 2016). Paljud õpetajad pöörduvad järjest rohkem üksteise poole eesmärgiga erialaselt õppida ning saada vastastikust toetust. Koostöökultuur avaldub igapäevatoimingutes, ühisüritustes, ideede ja kogemuste vahetamises ning õpetamistegevustes. Läbi koostöö näitavad õpetajad võimet olla avatud, usaldusväärsed ning toetavad oma kolleegide suhtes. (Shakenova, 2017)

TALIS 2018 uuringus, kus kolmanda kooliastme õpetajatelt küsiti kaheksa erineva koostöövormi kohta, rühmitati need kahte erinevasse koostöö kategooriasse, milleks on esiteks sügavam koostöö ning teiseks igapäevane koostöö ehk lihtsamad koostöövormid. Lihtsamad koostöövormid on näiteks info ja materjalide vahetus ja koordineerimine, professionaalne ehk sügavam koostöö nagu näiteks kolleegide tundide vaatlus ja professionaalses enese arenduses osalemine. Uuringus leiti, et tihedamini tehakse igapäevast koostööd, kuid harvem professionaalset koostööd ning kõige sagedamini teevad õpetajad koostööd, kus arutletakse õpilaste õppeedukuse üle. (Taimalu et al., 2020). Kirjanduses on aga rõhutatud, et selleks, et koostöö oleks tõhus, peab see toimuma just sügavamal ehk professionaalsemal tasandil (Weddle, 2020).

Kelchtermans (2006) kirjutab oma artiklis neljast erinevast kollegiaalsete suhete vormist: jutustamine ja ideede jagamine, abi ja abistamine, jagamine ning ühistöö. Läbi jutustamise ja ideede jagamise, koguvad õpetajaid ideid, teavet, jagavad kogemusi ning seeläbi tekivad ka sõprussuhted. Teise vormi ehk abi palumise ning abistamise puhul on olulisel kohal ka professionaalne kompetents ja enesehinnang. Abi küsimist võib pidada vastuvõetavaks pigem alustava kolleegi puhul, kuid mitte kogenud õpetaja jaoks. Kolmandaks kollegiaalsuse vormiks on materjalide ja meetodite jagamine ning neljandaks ühistöö, mis põhineb jagatud vastutusel õppetöö eest ning algatuse ja juhtimise toetamine seoses kutsepraktikaga ning professionaalse tööga. Ei piisa vaid sellest, et eristada ja tuua välja erinevaid vorme õpetaja töös, vaid ka usk omavahelisse koostöösse ja nende eelistesse on oluline.

Seega saab omavahelist koostööd saab jagada kahte üldisemasse vormi, milleks on igapäevane koostöö ning professionaalne koostöö. Paraku professionaalsemal tasandil koostööd tehakse vähem kui võiks.

Koostööd soodustavad ja takistavad tegurid

Koostööd mõjutavad erinevad tegurid ning neid tegureid uuritakse ja analüüsitakse kahes kategoorias: koostööd takistavad tegurid ja koostööd soodustavad tegurid ning oluline on võtta kokku erinevad arvamused nende tegurite kohta (Shakenova, 2017).

Jardi jt (2022) õpetajate ja õpetaja abidega tehtud uuring näitas, et peamised tegurid, mis mõjutavad omavahelisi suhteid olid usaldus, lugupidamine ja üksteise väärtustamine. Uuringus osalejad kirjeldasid üksikasjalikult põhiaspekte nagu isiklikud suhted,

professionaalne ühilduvus, avatud suhtlemine, kuulumise tunne ja meeskonnatöö, mis on edu saavutamiseks olulised.

Koostööd soodustavad tegurid

Koostööd soodustavate teguritena tuuakse esiteks välja isiklikud ja professionaalsed tegurid, mille alla kuuluvad avatus erinevatele arvamustele, vastutustunne, motivatsioon ja suhted kolleegidega. Teise soodustava tegurina on nimetatud meeskonna sotsiaalset õhkkonda toetavaid faktoreid nagu lugupidamine, ühised eesmärgid, oskus üksteist kuulata ja omavahel vestelda. Kolmandaks on hea koostöö eeldusena märgitud töökorraldusega seotud tegurid, mis hõlmavad tööaja kasutamist, ülesannete jaotust ja juhtkonna toetust. (Shakenova, 2017)

Koolieelse lasteasutuse õpetajad Beilmanni (2020) uurimustöös tõid soodustavate teguritena välja pideva infovahetuse, ühisüritused, õpetajate koosolekud ning ideede ja kogemuste jagamine. Individuaalsetest teguritest pidasid õpetajad soodustavateks näiteks kolleegi koostöövalmidust, oskust teistega arvestada, motiveeritud töötahet, avatud meelt, positiivsust ja professionaalsust (Beilmann, 2020). Maltseva (2015) ja Saar (2018) tõid oma uurimustöodes välja, et õpetajad ja õpetaja abid pidasid koostöös kõige olulisemaks head suhtlemisuskust ja kuulamisuskust ning probleemidest koheselt rääkimist. Oluliseks teguriks meeskonnatöös on õpetajad ja õpetaja abid nimetanud ka infovahetust rühmas.

Sellegipoolest ei ole ainult innustavad kolleegid ning toetav keskkond koostöö sujumiseks piisavad tingimused. Kokkuvõtlikult on koostöö toimimiseks vajalik, et meeskonnaliikmed vastastikku abistaksid ning täiendaksid üksteist ning looksid hea koostöö toimimiseks vajalikke eeldusi.

Koostööd takistavad tegurid

Koostööd ja sellele pühendumist mõjutavad töötingimused nagu õpetajate kättesaadavus ja aeg (Kelchtermans, 2006) ning omavahelise koostöö toimimise võimalike kitsaskohtade hulka kuuluvad konfliktid, konkureerimine ja hirm autonoomia kadumise ees (Weddle, 2022). Õpetajad toovad välja olulise puudusena koostöös, et sellel on oht nende individuaalsele tööle ja sõltumatusele ning lisaks, et omavahelist koostööd on oluline reguleerida ja suunata ka juhtkonna poolt (Vangrieken et al., 2015).

Koostöö takistused on seotud ajapuudusega ning täpsemalt, et koostööks puudub ühine vaba aeg ning ollakse liialt ülekoormatud oma individuaalse tööga (Shakenova, 2017). Õpetajad lasteaedades mainisid samuti takistava tegurina eelkõige ajapuudust, lisaks veel tahtmatust teha koostööd, vähest infovahetust, omavahelisi halbu suhteid, eriarvamusi ning

ühiste eesmärkide puudumist (Beilmann, 2020). Õpetajad ja õpetaja abid pidasid koostööd takistavateks teguriteks enesekesksust ja kuulamisoskuse puudumist. Õpetaja abide arvamuse kohaselt on rühma koostöö mittetoimimise põhjusteks isiksuste sobimatus ja väärtushinnangute erinevus. Lisaks tõid õpetaja abid välja asjaolu, et nad pole kaasatud rühma tegevuste organiseerimisse (Maltseva, 2015).

Seega võib töökorraldusest lähtuvalt ülekoormust pidada üheks teguriks, mis piirab ja takistab omavahelise koostöö tegemist. Vähem tähtsad ei ole ka isikuomadustest lähtuvad tegurid, aga koostööd takistab ka vähene professionaalne ettevalmistus, negatiivsed kogemused ja ühiste eesmärkide puudumine. Organisatsiooni toimimisest lähtuvalt on koostöö raskendatud, kui puuduvad juhtkonna poolt antud selged suunised või reguleerimine.

Töö uurimisprobleem, eesmärk ja uurimisküsimused

Õpetaja abi roll on aastate jooksul rühmas muutunud ning temast on saanud toetav ja abistav isik õpetajale rühma õppe- ja kasvatustegevustes. Kui õpetajate vahelist koostööd on uuritud rohkem, siis ei ole eriti teada, kuidas tajuvad omavahelist koostööd õpetajad ja õpetaja abid. See on aga oluline, sest lapse arengut jälgides on õpetajatel ja õpetaja abidel üheskoos ülesanne luua laste arengut toetav ja turvaline keskkond. Lapse huvides on vaja nende vahelist koostööd ja selle toimimist, et toetada lapse igakülgset arengut.

Tulenevalt eelnevast on bakalaureusetöö eesmärgiks välja selgitada koolieelse lasteasutuse õpetajate ja õpetajate abide hinnangud omavahelisele koostööle, koostöös kasutatavad koostöövormid ning koostööd takistavad ja soodustavad tegurid.

Uurimisküsimused on:

- 1) Missugused on lasteaiaõpetajate ja õpetaja abide hinnangud omavahelisele koostööle ?
- 2) Milliseid koostöövorme õpetajad ja õpetaja abid kasutavad endi sõnul?
- 3) Millised on koostööd soodustavad tegurid õpetajate ja õpetaja abide arvates?
- 4) Millised on koostööd takistavad tegurid õpetajate ja õpetaja abide arvates?

Metoodika

Valim

Uurimuses kasutasin mugavusvalimit, mille puhul valisin uuritavad Kambja valla lasteaedadest. Vastajateks lasteaedades olid õpetajad, õpetaja assistendid ja õpetaja abid. Õpetajate assistendid vastasid samale küsimustikule nagu õpetajad ning koondasin õpetaja abid õpetajate valimi alla. Selle piirkonna valisin, kuna töotan ühes Kambja valla lasteaedadest. Lasteaedasid kokku on Kambja vallas viis, õpetajaid, õpetaja assistente ning õpetaja abisid on kokku 140. Sellest 93 on õpetajad ja õpetaja assistendid ning 47 õpetaja abid.

Info lasteaedades töötavate õpetajate, õpetaja assistentide ja õpetaja abide kohta sain lasteaedade kodulehekülgedelt ja sellele tuginedes edastasin vastava arvu küsimustikke (140) lasteaedade juhtkondadele. Kokku tagastati kõikidest lasteaedadest 114 küsimustikku, millest 77 küsimustikule on vastanud õpetajad ja õpetaja assistendid ning 37 küsimustikule on vastanud õpetaja abid. Vastanutest nii õpetajad kui ka õpetaja abid on kõik naised. Küsimustikele vastamise määr oli 81%, õpetajate ja õpetaja assistentide puhul 83% ja õpetaja abide puhul 86%.

Uuringus osales 77 õpetajat, vanuses 24 – 66 aastat. Õpetajate keskmine vanus oli 42 aastat, (SD=11). Uuringus osalenud õpetajate keskmine tööstaaž on 13 aastat, kõige pikem 48 aastat, kõige lühem 1 aasta, (SD=12).

Uuringus osales 37 õpetaja abi, vanuses 19-76 aastat. Vastamata oma vanuse kohta jättis kaks õpetaja abi. Õpetaja abide keskmine vanus oli 42 aastat, (SD=14). Uuringus osalenud õpetaja abide keskmine tööstaaž oli 6 aastat, kõige pikem tööstaaž 25 aastat ning lühim tööstaaž 1 aasta, (SD=6). Kaks õpetaja abi jätsid oma tööstaaži pikkusele vastamata.

Andmekogumine

Töö eesmärgi täitmiseks valisin kvantitatiivse uurimisviisi, mis võimaldab uurida õpetajate ja õpetaja abide hinnanguid omavahelise koostöö ning koostöövormide kasutamise kohta ja arvamusi soodustavate ja takistavate tegurite kohta. Andmeid kogusin ankeetidega, kus olid suletud ja avatud küsimused. Suletud küsimuste puhul said vastajad valida etteantud skaala järgi neile sobiva vastuse. Avatud küsimuste puhul said vastajad nimetada koostööd soodustavaid ja takistavaid tegureid.

Küsimustikud koostasid ise, võttes aluseks varasemates uurimistöodes kasutatud küsimustikud ning ka uurimistöodes selgunud tulemused (Beilmann 2020; Kaasik 2020) ning kohandasid need koostöös juhendajaga vastavaks enda uurimisküsimuste jaoks. Koostasid kaks eraldi küsimustikku, ühe õpetajatele ja õpetaja assistentidele (vt Lisa 1) ning teise õpetaja abidele (vt Lisa 2).

Küsimustik koosnes kolmest osast. Esimeses osas olid küsimused koostöö olulisuse kohta, vastamiseks 5-palli skaalal ning kui sageli kasutavad nad erinevaid koostöövorme. Teises osas olid avatud küsimused takistavate ja soodustavate tegurite kohta. Lisaks oli ka võimalik anda hinnanguid 5-palli skaalal etteantud soodustavate ja takistavate tegurite kohta. Kolmandas osas olid küsimused vastaja tausta kohta. Taustaküsimustes jätsin vastaja soo küsimata, kuna olin teadlik sellest, et kõik võimalikud vastajad on naised. Küsimustiku valiidsuse tõstmiseks enne lasteaedadesse toimetamist, viisin läbi ka pilootuuringu. Pilootuuringus osales kokku kuus inimest, kelle leidsin tuttavate õpetajate ja õpetaja abide seast. Õpetaja küsimustikele vastas kolm lasteaias töötavat õpetajat. Õpetaja abi küsimustikele vastas kolm õpetaja abi, kellest kaks töötavad lasteaias ja üks abi, kes töötas lasteaias aastaid, kuid hetkel on teisel ametikohal. Pilootuuringust soovitusi muudatusteks ei tulnud ja selgus, et kõik küsimused on arusaadavad ja mõistetavad ning muudatusi peale seda ma ei teinud.

Eelnevalt sõlmisin kokkulepped lasteaedade juhtidega ning palusin nende nõusolekut uurimuses osaleda. Nõusoleku sain kõikidest lasteaedadest. Kui nõusolek oli olemas, siis leppisin kokku juhtidega kokkusaamise ja neile küsimustike edastamise ajad. Küsimustikud viisin lasteaedadesse paber kandjatel, neist igaks eraldi ümbrikutes ja märgistatult vastavalt, kas küsimustik on õpetajale või õpetaja abile. Kuigi kontrollisin igas lasteaias töötavate õpetajate ja õpetaja abide arvu, kontrollisin täiendavalt ka juhatajalt õige arvu üle. Küsimustikud toimetasin lasteaedadesse ajavahemikus 21.–25.november 2022.a ning vastamise periood küsimustikele oli alates kohaletoimetamisest nädal aega, 28.–2.detsember 2022.a. Ühes lasteaias olid mitmed õpetajad haigestunud ning neile andsin vastamiseks veel ühe lisanädala. Seejärel leppisin kokku uue aja küsimustike tagasi saamiseks. Küsitluses osalemine oli vabatahtlik ja anonüümne ning osalejatele tutvustasin eelnevalt töö eesmärgi. Vastajate motiveerimiseks lubasin soovi korral uuringu tulemusi pärast töö kaitsmist lasteaedadesse tutvustama tulla.

Andmeanalüüs

Suletud küsimuste andmed sisestasin korrastamiseks Microsoft Exceli tabelisse, ning edasiseks andmeanalüüsimiseks kasutasin Jasp programmi. Küsimused, kus vastajatel oli ette antud 5-palli skaala: 1 – ei nõustu üldse; 2 – pigem ei nõustu, 3 – ei oska öelda, 4 – pigem nõustun, 5 – nõustun täielikult, koondasin tulemuste ülevaatlíkuma esitamise eesmärgil omavahel nõustuvad vastused („nõustun täielikult“ ja „pigem nõustun“) ning mittenõustuvad („pigem ei nõustu“ ja „ei nõustu üldse“). Vastused „ei oska öelda“ jäid eraldi. Esimese ja teise uurimisküsimuse puhul kasutati kirjeldavat statistikat (% , sagedused).

Teise ja kolmanda uurimisküsimuse (avatud küsimuste) puhul kasutasin sisuanalüüsi. Esimeseks etapiks oli koodide leidmine. Andmeanalüüsi usaldusvääruse tõstmiseks kasutasin kaaskodeerijat ja selleks oli juhendaja, kes kodeeris 20% juhuslikult valitud vastajate vastuseid. Kodeerimiseks koostasın avatud küsimustega MS Word tabelid, kuhu koondasin õpetajate ja õpetaja abide vastused, mida seejärel lugesin üle ja panin kirja koodid. Esialgu kodeerisime mõlemad eraldi ning seejärel vaatasin mõlema koodid üle ja ühtlustasin sõnastust. Enamus vastused olid lühikesed ja konkreetsed, mis mõnel puhul sobisidki koodiks, kuid oli ka pikemaid vastuseid.

Mitmed vastajad oli avatud küsimustele jätnud ka vastamata. Õpetajate vastustest tekkis algselt 38 soodustavate tegurite koodi, kuid korduval üle lugemisel ja sarnaste koodide ühendamisel tekkis 22 lõplikku koodi soodustavate tegurite kohta. Takistavaid tegureid iseloomustavaid koode tekkis algselt 30, kuid lõplikult jäi neid alles 23.

Õpetaja abide puhul tekkis algselt peale kodeerimist 25 koodi, kuid lõplikke koode tekkis kokku 15 soodustavate tegurite kohta. Takistavate tegurite puhul oli esialgseid koode 19, millest korduval üle lugemisel ja omavahel sarnaste tegurite koondamisel tuli neid kokku 13.

Seejärel koondasin sisult sarnased koodid kategooriatesse, mille tulemusel tekkis nii õpetajatel kui ka õpetaja abidel soodustavatel teguritel 3 kategooriat: Omavaheliste suhetega seotud tegurid, Ühised üritused ja tegevused ning Töökorraldusega seotud tegurid. Takistavatel teguritel tekkis 2 kategooriat: Omavaheliste suhetega seotud tegurid ja Töökorraldusega seotud tegurid. Soodustavate ja takistavate tegurite puhul esitatakse ka õpetajate ja õpetaja abide vastamissagedused kategooriate ja koodide kaupa.

Tulemused

Järgnevalt annan ülevaate lähtuvalt uurimustöö eesmärgist ja uurimisküsimustest sellest, millised on koolieelse lasteasutuse õpetajate ja õpetajate abide hinnangud omavahelisele koostööle, millised on kasutatavad koostöövormid ning koostööd soodustavad ja takistavad tegurid.

Õpetajate ja õpetaja abide hinnangud omavahelisele koostööle

Esiteks soovisin välja selgitada, kuidas hindavad õpetajad ja õpetaja abid omavahelist koostööd. Järgnevalt toon välja vastajate hinnangud küsimustikus olevatele väidetele. Õpetajad said anda hinnanguid 5-palli skaalal kaheksale väitele ning õpetaja abid üheksale väitele seoses omavahelise koostööga.

Kõigi väidete puhul oli nõustujate osakaalud mõlema valimirühma puhul üle 90%. Kõik vastanud õpetajad pidasid oma töös oluliseks koostööd õpetaja abiga ja samamoodi arvasid ka õpetaja abid koostöö kohta õpetajatega (vt tabel 1). Samuti arvasid mõlemad osapooled, et nende omavaheline koostöö võimaldab laste arengut toetada ja pakkuda kvaliteetsemat alusharidust. Koostöö õpetaja abiga suurendas ka kõigi vastanud õpetajate arvates nende töörahulolu.

Õpetaja abidelt küsisin täiendavalt, kuidas nad nõustuvad väitega „Rühmasisene koostöö võimaldab mul õpetajalt õppida ning enda õpetamisviise täiendada“ ning kõik õpetaja abid nägid koostöös õpetajaga võimalust oma tööalase arengu ja õppimise toetamiseks. Lisaks said õpetajad ja õpetaja abid soovi korral lisada ka oma vastusevariandi „muu“ alla. 77-st õpetajast tõid 2 õpetajat välja, et koostöö annab võimaluse läbi viia individuaaltegevusi lastega ja rühmasisene koostöö õpetaja abiga tõstab meeleolu.

Tabel 1. Õpetajate ja õpetaja abide hinnangud omavahelisele koostööle (%)

Väited	Nõustun		Ei nõustu		Ei oska öelda	
	Õpetajad	Õpetaja	Õpetajad	Õpetaja	Õpetajad	Õpetaja abid
Pean oma töös oluliselt rühmasisest koostööd õpetaja abiga /õpetajaga	100	100				
Rühmasisene koostöö õpetaja abiga /õpetajaga suurendab minu töörahulolu	100	97				3
Rühmasisene koostöö õpetaja abiga / õpetajaga võimaldab laste arengut paremini toetada ning pakkuda neile kvaliteetsemat alusharidust	100	100				
Minu arvates tuleks rühmasisesele koostööle pöörata rohkem tähelepanu ja seda soodustada	99	92	1			8
Ma teen igapäevaselt koostööd õpetaja abiga / õpetajaga	97	95	1	2	1	3
Rühmasisene koostöö õpetaja abiga / õpetajaga toetab minu tööalast arengut	98	100	1		1	
Rühmasisene koostöö õpetaja abiga /õpetajaga suurendab minu töömotivatsiooni	97	97	3			3
Rühmasisene koostöö õpetaja abiga /õpetajaga aitab vähendada tööstressi	95	95		3	5	3
Rühmasisene koostöö võimaldab mul õpetajalt õppida ning enda õpetamisviise täiendada	-	100	-		-	

Õpetajate ja õpetaja abide koostöös erinevate koostöövormide kasutamine

Järgnevalt soovisin saada teada, kui sagedasti kasutavad õpetajad ja õpetaja abid omavahel erinevaid koostöövorme. Õpetajatele oli küsimustikus ette antud 6 erinevat koostöövormi, õpetaja abidele 5 erinevat koostöövormi. Õpetajatelt küsisin lisaks õppemetoodiliste materjalide vahetamise kohta. Igapäevaselt kasutavad õpetajad ja õpetaja abid kõige rohkem informatsiooni vahetamist. Kõige vähem aga tegeldi õppematerjalide ühise loomisega - seda märgiti vaid pisut üle 10% puhul igapäevase tegevusena mõlema rühma vastajate poolt. Täpsema ülevaate õpetajate ja õpetaja abide omavahelise koostöövormide kasutamise sagedustest annab tabel 2.

Tabel 2. . Õpetajate ja õpetaja abide koostöövormide kasutamise sagedused (%)

Koostöövormid	Igapäeva- selt	2-3 korda nädalas	1 kord nädalas	2-3 kor- da kuus	1 kord kuus	Paar kor- da aastas
Vahetame in- formatsiooni						
Õpetajad	95	5				
Õpetaja abid	92	3	5			
Viime õppete- gevusi koos läbi						
Õpetajad	65	22	11	3		
Õpetaja abid	64	22	3	6	3	3
Kavandame koos õppetege- vusi						
Õpetajad	30	28	19	15	4	5
Õpetaja abid	24	36	24	3		12
Korraldame koos rühma ühisüritusi						
Õpetajad	13	7	8	17	24	32
Õpetaja abid	20			26	26	29
Loome ühiselt uusi õppema- terjale						
Õpetajad	10	10	23	16	12	29
Õpetaja abid	13	19	9	16	22	22
Vahetame õp- pemetoodilisi materjale						
Õpetajad	15	15	19	18	5	28

Koostööd soodustavad ja takistavad tegurid õpetajate ja õpetaja abide arvamusel

Õpetajatelt ja õpetaja abidelt uurisin avatud küsimuste kaudu, mis on nende arvates koostööd soodustavad ja takistavad tegurid. Lõplikke koode tekkis õpetajatel 22 soodustavate tegurite ja 23 takistavate tegurite kohta. Õpetaja abidel vastavalt 15 koodi soodustavate tegurite ja 13 takistavate tegurite kohta. Soodustavate tegurite koodid said koondatud kolme kategooriasse: Omavaheliste suhetega seotud tegurid, Ühised üritused ja tegevused ning Töökorraldusega seotud tegurid. Takistavad tegurid jaotasin kahte kategooriasse: Omavaheliste suhetega seotud tegurid ja Töökorraldusega seotud tegurid. Nii soodustavate kui ka takistavate tegurite all toodi välja kõige rohkem omavaheliste suhetega seotud tegureid.

Soodustavad tegurid

Kõige rohkem soodustavaid tegureid koondus kategooria **Omavaheliste suhetega seotud tegurid** alla (vt tabel 3). Selles toodi õpetajate poolt välja selliseid toetavaid tegureid nagu avatud suhtlemine ja infovahetus (35), ühised arusaamad, eesmärgid ja väärtused (33), head suhted ja läbisaamine (25) ning motivatsioon koostööks (25). Õpetaja abid tõid kõige enam välja samuti kategooriast **Omavaheliste suhetega seotud tegureid** nagu avatud suhtlemine ja infovahetus (24), head suhted ja läbisaamine (22), ühised arusaamad, eesmärgid ja väärtused (13) ning üksteise mõistmine ja toetamine (12).

Kategooriast **Ühised üritused ja tegevused** mainisid õpetajad ühised üritusi (7) ning mõlemad vastajate rühmad õppetegevuste koos läbi viimist. **Töökorraldusega seotud teguritest** mainisid mõlemad rühmad aega. Osade õpetajate jaoks on oluline ka õpetaja abi osalemine koolitustel (3) ja kokkuleppetest kinnipidamine (3).

Tabel 3. Koostööd soodustavad tegurid õpetajate ja õpetaja abide arvamusel

Soodustavad tegurid	Õpetajate vastamissagedus	Õpetaja abide vastamissagedus
Omavaheliste suhetega seotud tegurid		
Avatud suhtlemine ja infovahetus	35	24
Ühised arusaamad, eesmärgid ja väärtused	33	13
Head suhted ja läbisaamine	25	22
Motivatsioon /soov koostööks	25	5
Üksteise mõistmine ja toetamine	21	12
Üksteisega arvestamine	16	9
Abivalmidus, positiivsus ja heatahtlikkus	10	-
Omavaheline sobivus	10	-
Üksteise väärtustamine ja austamine	8	-
Usaldus	8	3
Probleemide lahendamine	7	-
Hea koostöö/meeskonnatöö	-	5
Kuulamisoskus	-	4
Loovus	2	1
Paindlikkus	3	-
Töökus ja töötahe	3	-
Ühised üritused ja tegevused		
Ühised üritused	7	1
Õppetegevuste koos läbi viimine	4	4
Kogemuste jagamine	-	2
Meeskonna koosolekud	2	-
Töökorraldusega seotud tegurid		
Õpetaja abi osalemine koolitustel	3	-
Aeg	2	2
Juhtkonna toetus	2	-
Töökohustuste täitmine	2	-
Võrdsus töötajate vahel	-	2
Kokkulepped ja nendest kinnipidamine	3	-

Takistavad tegurid

Ka takistavate tegurite puhul oli õpetajate poolt kõige sagedamini nimetatud tegureid, mis koondusid kategooria **Omavaheliste suhetega seotud tegurid** alla (vt tabel 4). Need oli sellised nagu motivatsioonipuudus (25), erimeelsused õpetamismeetoditest (21) ja erinevad eesmärgid ja väärtused (16). Õpetaja abide arvamusel oli aga kõige enam takistavateks teguriteks koostöö tegemisel halvad suhted (15) ja info puudumine (10). **Töökorraldusega seotud tegurite** all on nii õpetajad kui ka õpetaja abid toonud välja ajapuuduse ja suure töökoormuse.

Tabel 4. Koostööd takistavad tegurid õpetajate ja õpetaja abide arvamusel

Takistavad tegurid	Õpetajate vastamissagedus	Õpetaja abide vastamissagedus
Omavaheliste suhetega seotud tegurid		
Motivatsioonipuudus	25	2
Erimeelsused õpetamismeetoditest	21	4
Erinevad eesmärgid ja väärtused	16	3
Halvad suhted	14	15
Isiksuste erinevus	11	-
Info puudumine	9	10
Meeskonnatööoskuse puudus	9	-
Usalduse puudus	8	3
Rühmasisesed probleemid ja erimeelsused	8	-
Isiklikud probleemid	6	2
Üksteisega mitte arvestamine	5	-
Kuulujutud	5	-
Halvustamine ja kritiseerimine	-	5
Puudub koostöö õpetajate vahel	-	4
Õpetaja abi peab enda tähtsamaks	3	-
Negatiivsus	3	-
Vastastikuse toetuse puudumine	2	-
Vanusevahe	2	1
Haigestumised ja töölt puudumine	2	-
Keelebarjäär	1	-
Töökorraldusega seotud tegurid		
Ajapuudus	14	3
Suur töökoormus	13	4
Pedagoogiliste oskuste puudumine	3	-
Väärtustamine ja ebavõrdne kohtlemine	3	-
Õpetaja abi madal palk	2	-
Suured rühmad	-	1

Täiendavalt küsisin õpetajate ja õpetaja abide hinnanguid etteantud tegurite mõjust koostööle, millele sai anda vastuse skaalal 1-5. Ülevaate soodustavate ja takistavate tegurite mõjust omavahelisele koostööle annavad tabelid 5 ja 6.

Tabel 5. Õpetajate ja õpetaja abide hinnangud koostööd soodustavatele teguritele (%)

Soodustavad tegurid	Nõustun		Ei oska öelda	
	Õpetajad	Õpetaja abid	Õpetajad	Õpetaja abid
Vastastikune toetus	100	97		3
Omavahelised head suhted	100	100		
Ühised eesmärgid	100	100		
Ühised väärtused	100	95		5
Juhtkonna toetus	99	95	1	5
Isiklike kogemuste jagamine	97	95	1	5
Ühisüritused ja ühised tegevused	95	84	4	1
Meeskonna koosolekud	84	78	11	13

Tabel 6. Õpetajate ja õpetaja abide hinnangud koostööd takistavatele teguritele (%)

Takistavad tegurid	Nõustun		Ei oska öelda	
	Õpetajad	Õpetaja abid	Õpetajad	Õpetaja abid
Kehvad omavahelised suhted	95	84	1	5
Motivatsiooni puudus	92	70	3	22
Erimeelsused õpetamismeetodite osas	92	70	4	24
Ebavõrdne panustamine koostöösse	86	78	8	14
Isiklikud probleemid	78	51	10	30
Suur töökoormus	78	62	12	19
Aja puudus	73	51	13	38

Nii õpetajad kui ka õpetaja abid nõustusid kõige rohkem väidetega, et omavahelist koostööd soodustavad omavahelised head suhted ja ühised eesmärgid. Takistavatest teguritest nõustusid õpetajad kõige rohkem teguritega kehvad omavahelised suhted, erimeelsused õpetamismeetodite osas ja motivatsiooni puudus. Õpetaja abid nõustusid samuti kõige rohkem, et omavahelist koostööd mõjutavad kehvad omavahelised suhted ning lisaks ebavõrdne panustamine koostöösse, motivatsiooni puudus ja erimeelsused õpetamismeetodite osas.

Arutelu

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada koolieelse lasteasutuse õpetajate ja õpetajate abide hinnangud omavahelisele koostööle, nende kasutatavad koostöövormid ning koostööd takistavad ja soodustavad tegurid. Antud peatükis on arutelu uurimistulemuste üle, lähtudes uurimisküsimuste järjekorrast ning nende võrdlemine varasemate uurimustega ning teoreetiliste käsitlustega.

Õpetajate ja õpetaja abide hinnangud omavahelisele koostööle

Õpetajate ja õpetaja abide hinnangud omavahelisele koostööle olid väga head ning tulemustest saab järeldada, et mõlemad valimirühmad hindavad koostöö olulisust ja selle kasutegureid kõrgeteks. Varasemates uurimustes on saadud sarnaseid tulemusi (Alston, 2021; Sass, 2016), et meeskonnatöö on oluline nii õpetajate kui ka õpetaja abide arvamustel. Kuid leiti ka vastuolusid õpetajate ja õpetaja abide hinnangute vahel. Õpetajad arvasid, et omavahelisele koostööle tuleks rohkem tähelepanu pöörata ja seda soodustada ning kuigi õpetaja abide arvamusel on koostöö õpetajaga oluline, siis üllatuseks ei osanud mitmed vastata, kas sellele tuleks tähelepanu pöörata. Lisaks näitasid tulemused, et õpetaja ja õpetaja abide hinnangutel võimaldab omavaheline koostöö toetada paremini laste arengut ja pakkuda neile kvaliteetsemat alusharidust. Oluliseks peeti ka koostöö tegemise mõju töörahulolu suurenemisele. See vastab oodatule ja sarnaneb varasematele uuringutele, kus on välja toodud, et üks omavahelise koostöö tegemise eesmärkidest on just töörahulolu ja kvaliteetsema alushariduse võimaldamine (Reeves et al., 2017). Seda tõid oma uurimustes veel välja ka Weddle (2022) ja TALIS 2018 (Taimalu et al., 2020), lisades, et tänu koostööle suurenevad pedagoogilised teadmised.

Sellised tulemused võidi saada seetõttu, et kuna paljud õpetajad ja õpetaja abid on saavutanud rühmas hea meeskonnatöö, siis peavad nad omavahelise koostöö tegemist ka oluliseks. Kuna mitmed õpetaja abid on läbinud erinevaid koolitusi ja on enam teadlikumad nii lapse arengust kui ka õppe- ja kasvatustegevuste eesmärkidest. Neil on huvi toetada õpetajat ja pakkuda lastele võimalikult head alusharidust ning lisaks huvi suurendada oma pedagoogilisi teadmisi.

Õpetajate ja õpetaja abide koostöös erinevate koostöövormide kasutamine

Kui õpetajad ja õpetaja abid pidasid omavahelist koostöö tegemist oluliseks, siis omavahel erinevate koostöövormide kasutamisele antud hinnangud näitasid, et erinevaid koostöövorme

kasutakse üsna erineva sagedusega. Kõige rohkem vahetatakse omavahel igapäevaselt informatsiooni. See tulemus sarnaneb mitmete eelnevatele uurimustele, kus tuuakse välja, et omavahelises koostöös kasutatakse peamiselt igapäevaseid koostöövorme nagu info vahetus, kuid tõhusamaks koostööks on oluline teha koostööd ka professionaalsemal tasandil (Taimalu et al., 2020; Weddle, 2020). Oluliseks peeti pidevat infovahetust meeskonnaliikmete vahel ka Saar (2018) uurimustöös ning Nano (2022) uuringu tulemusel hindavad õpetaja abid oma koostööd õpetajatega väga heaks, tuues välja erinevaid koostöövormide kasutamisi: tegevuste üle arutlemine, vastastikune aitamine, info jagamine.

Koostöövormidest kasutavad õpetajad ja õpetaja abid tihedamalt ka ühiselt õppetegevuste läbiviimist. Sarnase tulemuse tõi Maltseva (2015) oma uurimuses välja, et õpetajad kaasavad õpetaja abid õppe- ja kasvatustöösse. Kuid veidi teistsuguse tulemuse leidis Pöder (2020), et on rühmasid, kus õpetaja abi on õpetajaga võrdne ning ta on õppetegevustesse kaasatud, kuid teiselt poolt on rühmasid, kus õpetaja abid tunnevad ennast meeskonnast välja jäetuna. Selle töö tulemuste võimalik selgitus on, et kuna antud rühmades on hästi toimiv meeskonnatöö ning õpetajad tunnevad, et õpetaja abi on neil toeks rühma igapäevases töös ning tema kaasamine õppetegevustesse suurendab õpetamise efektiivsust ja kasutegurit.

Oluline on tulemustest välja tuua, et sügavamad koostööd nagu õppetegevuste koos kavandamine ja ühiselt uute õppematerjalide loomine, tehakse harvem. Alston (2021) tõi oma uurimuses välja, et õpetaja abid tunnevad, et neid ei kohelda võrdselt ning nad vajavad koolitust, et pakkuda head tuge õpetajale. Võib järeldada, et läbi nende koostöövormide kasutamise oleks õpetaja abidele suur kasutegur enda õpetamismeetodite arendamisel, kuid omavahel uue õppematerjali loomist ja vahetamist omavahelises koostöös paraku on harv.

Koostööd soodustavad ja takistavad tegurid õpetajate ja õpetaja abide arvamusel

Soodustavad tegurid

Esiteks küsiti õpetajatelt ja õpetaja abidelt enim koostööd soodustavate tegurite kohta.

Õpetajate ja õpetaja abide nimetatud koostööd soodustavad tegurid osutusid omavahel üsnagi sarnasteks. Nii õpetajad kui õpetaja abid tõid välja peamiste soodustavate teguritena avatud suhtlemist ja infovahetust. Beilmanni (2020) uurimustöös tõid lasteaiaõpetajad soodustavate teguritena samuti välja pideva infovahetuse, ning ka Sass (2016) ja Pöder (2020) uurimustöös pidasid uuritavad oluliseks üksteisega suhtlemist ja avatust.

Sass (2016), Maltseva (2015) ja Saar (2018) töid oma uurimustes aga välja, et õpetajad ja õpetaja abid pidasid kõige olulistemaks soodustavateks teguriteks ennekõike head suhtlemisoskust ja head kuulamisoskust.

Lisaks toodi palju välja ühiste eesmärkide olemasolu ja häid omavahelisi suhteid. Need tegurid sarnanevad Nano (2020) uurimustöö tulemustega, kes leidis oma töös, et õpetaja abid peavad oluliseks, et kui nende väljavaade sarnaneb õpetaja omaga, siis on ka koostöö hea ning, et koostöö aluseks on omavaheline suhtlemine.

Veel leiti, et õpetajad ja õpetaja abid peavad soodustavaks teguriks üksteisega arvestamist, mis sarnaneb Shakenova (2017) ja Pöder (2020) uurimuste tulemustega.

Teiseks anti ankeedis õpetajatele ja õpetaja abidele ette soodustavad tegurid, millele tuli anda hinnang. Kõiki etteantud tegureid peeti olulisteks koostöö mõjutajateks. Selle uurimuse tulemused on kooskõlas Beilmanni (2020) ja Kaasiku (2020) saadud tulemustega. Beilmanni (2020) töös töid õpetajad välja just ühisüritused, õpetajate koosolekud ning ideede ja kogemuste jagamised soodustavate teguritena. Olulisena saab välja tuua aga, et vähem peeti oluliseks meeskonna koosolekuid. Samas soodustavate tegurite all toodi välja infovahetus ning sellest tulenevalt võiks eeldada, et meeskonna koosolekul saab omavahel jagada infot ja teha plaane terve rühma meeskond ning samas jagada ka erinevad muresid, rõõme ja mõtteid.

Takistavad tegurid

Õpetajate ja õpetajate abide enda nimetatud takistavate tegurite põhjal selgus, et õpetajatel ja õpetaja abidel on erinevad arvamused koostööd takistavatest teguritest. Õpetajad pidasid olulisemaks takistavaks teguriks motivatsiooni puudust, kuid õpetaja abid halbu suhteid. Koostööd uurivas töös tõi ka Beilmann (2020) välja takistava tegurina omavahelised halvad suhted.

Selles töös nimetasid avatud küsimuses õpetajad takistavaks teguriks palju ajapuudust, kuid vaid üksikud õpetaja abid. Kuid etteantud vastusevariantidele hinnangutena toodi välja mõlema alarühma poolt ajapuudust üsna sarnasel määral. Õpetaja abidest pooled märkisid, et on ajapuudus ja ligi kaks kolmandiku, et suur töökoormus.

Ka eelnevates uurimustes mainitakse sagedasti just takistava tegurina ajapuudust. Shakenova (2017) kirjutas oma uurimuses, et koostöö on seotud ajapuudusega ning täpsemalt, et koostööks puudub ühine vaba aeg ning ollakse liialt ülekoormatud oma individuaalse tööga. Sarnaselt töid ajapuuduse teguri välja ka lasteaiasõpetajad Beilmanni (2020) uurimuses ja õpetaja abid Nano (2020) uurimuses. Nano (2020) uurimuses leiti, et ajapuudus õpetaja

abistamisel tekib sellest, et õpetaja abil on suur töökoormus. Võib järeldada, et selles töös õpetaja abid ei pea takistavaks teguriks niivõrd ajapuudust ning ei tunne, et neil oleks suur töökoormus. Erinevad tulemused võivad tulla ka sellest, et mitmed õpetaja abid ja õpetajad jätsid avatud küsimustele vastamata ning kui küsides tegureid mitmel erineval moel, saadakse erinevaid vastuseid ja tulemusi.

Selles uurimuses tõid õpetajad palju välja takistava tegurina erimeelsusi õpetamismeetoditest. Õpetaja abid etteantud teguritele hindasid samuti seda kõrgeks, kuid mainisid seda avatud küsimustes vähe. Õpetaja abi nähakse kui õpetajat toetavat isikut, kes peaks toetama õpetajat nii igapäevases õppetegevuste planeerimises kui ka nende läbiviimisel (Vapper, 2019). Samas ei pea õpetaja abi omama pedagoogilist haridust (HAR Haridussõnastik). Eelnev kinnitab Alston (2021) artiklis toodut, milles ta uuris õpetajate ja õpetaja abide partnerlust ja koostööd. Alstoni (2021) uuringus tõid õpetaja abid samuti välja koostöö olulisuse ja probleemi, et õpetaja abid tunnevad, et neid ei kohelda võrdselt ja nad vajavad austust, aega ning vajalikke koolitusi, et pakkuda võimalikult head tuge õpetajale. Erinevad tulemused antud töös võivad tulla sellest, et õpetaja abil ei pruugi olla vajalikke teadmisi ja koolitusi, et toetada õpetajat nii nagu õpetajad seda vajaksid. Samas on mitmeid õpetaja abisid, kes käivad koolitustel ja on läbinud ka lapsehoidja kursuse, mis on andud neile vajalikke lisateadmisi ja enesekindlust, et toetada õpetajaid õppetegevustes.

Töö piiranguks võib tuua välja küsimustikud, mille koostamisel saaks olla edaspidi kriitilisem ning kaaluda, kas avatud küsimusi soodustavate ja takistavate tegurite kohta üldse küsida, kuna etteantud soodustavate ja takistavate teguritega küsimused olid juba olemas ja vajalik info saadi sealt kätte. Avatud küsimustest uut informatsiooni ei lisandunud.

Töö tugevuseks on küllalt kõrge vastamise määr. Samuti, et mõlemast valimirühmast olid esindatud erinevad vanusegrupid ja tööstaažiga õpetajad ja õpetaja abid. Tänu sellele saadi mitmekesine ülevaade nii algajate kui ka kogunud õpetajate ja õpetaja abide arvamustest koostööle, selle olulisusest ning takistavatest ja soodustavatest teguritest.

Töö praktilise väärtusena saab tuua selle kasulikkuse Kambja valla lasteaegade juhtkondadele, kes saavad teha uurimustulemuste põhjal järeldusi õpetajate ja õpetaja abide vahelisest koostööst. Täpsemalt, millisel määral peavad nad koostööd oluliseks, milliseid koostöövorme omavahel kasutatakse, millised on soodustavad ja takistavad tegurid nende arvamustel. Lisaks kuna juhtkonna toetust koostööle peeti oluliseks, siis kuidas saaksid juhtkonnad omaltpoolt toetada ja soodustada õpetajate ja õpetaja abide vahelist koostööd, millist toetust ja suunised täpsemalt juhtkonnalt oodatakse.

Tänuõnad

Soovin tänada kõiki õpetajaid ja õpetaja abisid, kes osalesid uurimuses ja aitasid kaasa minu lõputöö valmimisele. Tänan Kambja valla lasteaegade juhtkondi, kes andsid nõusoleku uurimuse läbiviimiseks ja olid väga vastutulelikud ning abivalmid küsimustike edastamisel õpetajatele ja õpetaja abidele. Suur tänu ka oma juhendajale Merle Taimalule, kes oli valmis minu tööd juhendama, oli toetav ning alati igas mures ja küsimuses suureks abiks oli.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et koostas in ise käesoleva töö ning toonud korrekselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud Tartu Ülikooli haridusinstituudi lõputöö nõuetest ja on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kasutatud kirjandus

- Alston, S. (2021). Teachers & teaching assistants: Eight principles of effective working partnerships. *Headteacher-Update*.
<https://www.headteacher-update.com/best-practice-article/teachers-teaching-assistants-eight-principles-of-effective-working-partnerships-pedagogy-classrooms-learning-sen/236057/>
- Beilmann, K. (2020). *Rühmaõpetajate hinnangud koostööle muusika- ja liikumisõpetajatega ning teiste rühmade õpetajatega tartu ja jõgeva linna lasteaedade näitel*.
Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool
- Conley, S., Fauske, J., Pounder, D. G. (2004). Teacher Work Group Effectiveness. *Educational Administration Quarterly*, 40(5), 663-703
- Eesti elukestva õppe strateegia 2020. (s.a.).
<https://www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>
- Eesti haridusvaldkonna arengukava 2021-2035 (2020)
https://www.hm.ee/sites/default/files/eesti_haridusvaldkonna_arengukava_2035_seisuga_2020.03.27.pdf
- Gragg, S., Collet, S. (2021). Joy in Collaboration: Developing Early Childhood Teacher Professionalism through Lesson Study. *Journal of research in childhood education* 2021, ahead-of-print, 1-14
- Haridussõnastik <http://www.eki.ee/dict/haridus/index.cgi?Q=%C3%B5petaja%20abi>
- Harris, D.L. , Anthony, H.M. , (2001). Collegiality and its role in teacher development: perspectives from veteran and novice teachers. *Teacher Development*, 5:3, 371-390
- Jardi, A., Webster, R., Petrenas, C & Puigdellivol, I. (2022). Building successful partnerships between teaching assistants and teachers: Which interpersonal factors matter? *Teaching and Teacher Education*, 109
<https://doi.org/10.1016/j.tate.2021.103523>
- Jonker, H., März, V., Voogta, J. (2019). Collaboration in teacher design teams: Untangling the relationship between experiences of the collaboration process and perceptions of the redesigned curriculum. *Studies in Educational Evaluation* 61, 138-149.
- Kaasik, A. (2020). *Professionaalses koostöös kasutatavad vormid ning soodustavad ja takistavad tegurid klassiõpetajate hinnangul*. Magistritöö. Tartu Ülikool

- Kelchtermans, G. (2006). Teacher collaboration and collegiality as workplace conditions. A review. *Zeitschrift für Pädagogik* 52 (2), S. 220-237
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. (2008). *Riigi Teataja* RT I 2008, 23.152.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772?leiaKehtiv>
- Kutsestandard: õpetaja, tase 6. (2020).
<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10824210>
- Lehtsaar, T. (2010). *Õppejõudude sotsiaalsed ja kommunikatiivsed oskused*. Sihtasutus Archimedes
- Maltseva, A. (2015). *Õpetaja ja õpetaja abi omavaheline koostöö Valga lasteaegade näitel*. Lõputöö. Tallinna Ülikool
- Nano, A. (2022). *Õpetaja abi roll rühmas ja õppekasvatustegevustes Ida-Virumaa lasteaegade näitel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool
- Pöder, A. (2020). *Lasteaiaõpetaja abide roll, koostöövõimalused õpetajatega ning koolitusvajadus valgamaa lasteaia näitel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool
- Reeves, P., Pun, W., & Chung, K. (2017). Influence of teacher collaboration on job satisfaction and student achievement. *Teaching and Teacher Education*, 67, 227-236
<http://dx.doi.org/10.1016/J.TATE.2017.06.016>.
- Saar, Ä. (2018). *Õpetajate, õpetaja abide ja assistentide hinnangud meeskonnatööle rühmas*. Bakalaureusetöö. Tallinna Ülikool
- Sass, B. (2016). *Meeskonnatöö seos rühmas valitsevate suhetega*. Bakalaureusetöö. Tallinna Ülikool
- Shah, M. (2011). The Dimensionality of Teacher Collegiality and the Development of Teacher Collegiality Scale. *International Journal of Education* ISSN 1948-5476 2011, Vol. 3, No. 2: E10
- Shakenova, L. (2017). The Theoretical Framework of Teacher Collaboration. *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences*. Volume 20 № 2 2017, 34-48 2017 DOI: 10.5782/2223-2621.2017.20.2.34
- Sirk, M., Ümarik, M., Loogma, K., Niglas, K. (2017). Koostöö kutseõpetaja professionaalsust määrava tegurina. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, nr 5(2), 2017, 80–105. Tallinna Ülikool

- Taimalu, M., Uibu, K., Luik, P., Leijen, Ä., Pedaste, M. (2020). Õpetajad ja koolijuhid elukestvate õppijatena. OECD rahvusvahelise õpetamise ja õppimise uuringu TALIS 2018 tulemused.
https://www.innove.ee/wp-content/uploads/2020/04/TALIS2_kujundatud.pdf
- Valk, A. (2016). Õpetajaameti atraktiivsus.
https://www.hm.ee/sites/default/files/hmin_opetaja_atraktiivsus.pdf
- Vangrieken, K., Dochy, F., Raes, E., Kyndt, E. (2015). Teacher collaboration: A systematic review. *Educational Research Review* 15 (2015), 17–40
- Vapper, T. (2019). Õpetajate Leht. *Õpetaja abi on juba ammu enam kui koristaja ja söögitädi*
[https://opleht.ee/2019/02/opetaja-abi-on-juba-ammu-enamat-kui-koristaja- ja-soogitadi/](https://opleht.ee/2019/02/opetaja-abi-on-juba-ammu-enamat-kui-koristaja-ja-soogitadi/)
- Weddle, H (2022). Approaches to studying teacher collaboration for instructional improvement: A review of literature. *Educational Research Review* 35 (2022) 1004

Lisad

Lisa 1. Küsimustik õpetajale

Lugupeetud koolieelse lasteasutuse õpetaja

Olen Tartu Ülikooli koolieelse lasteasutuse õpetaja eriala 3. kursuse tudeng. Kirjutan bakalaureusetööd koolieelse lasteasutuse õpetajate ja õpetajate abide omavahelisest koostööst ning seda soodustavatest ja takistavatest teguritest. Eeltoodud uurimuse koostamisel palun Teie abi. Küsimustik võimaldab Teil mõelda enda tööalase koostöö peale ning analüüsida erinevaid koostööga seotud aspekte. Küsimustele vastamine võtab aega umbes 20 minutit. Palun mõelge rahulikult iga küsimuse või väite üle ning vastake kõikidele väidetele või küsimustele järjest. Küsimustikus ei ole õigeid ega valesid vastuseid. See tähendab, et vastake palun täpselt nii nagu arvate või tunnete. Soovi korral on uurimistööga võimalik tutvuda alates 2023. aasta juunist. Palun vastake küsimustikule ajaperioodil 28.november – 2.detsember. Küsitlus on anonüümne ning Teie vastuseid ei seostata Teie isiku ega lasteaiaga.

Suur tänu vastamast

Maari Piirsalu

maari.koltsin@gmail.com

1. Küsimused omavahelise koostöö kohta

1) Palun märkige, kuid võrd nõustute järgnevate väidetega koostöö kohta rühmasiseselt.

Palun vastake igas reas.

Vastamiseks kasutage skaalat: 1 – ei nõustu üldse; 2 – pigem ei nõustu, 3 – ei oska öelda, 4 – pigem nõustun, 5 – nõustun täielikult

Pean oma töös oluliseks rühmasisest koostööd õpetaja abiga	1	2	3	4	5
Ma teen igapäevaselt koostööd õpetaja abiga	1	2	3	4	5
Minu arvates tuleks rühmasisesele koostööle pöörata rohkem tähelepanu ja seda soodustada	1	2	3	4	5
Rühmasisene koostöö õpetaja abiga võimaldab laste arengut paremini toetada ning pakkuda neile kvaliteetsemat alusharidust	1	2	3	4	5
Rühmasisene koostöö õpetaja abiga toetab minu tööalast arengut	1	2	3	4	5
Rühmasisene koostöö õpetaja abiga suurendab minu töömotivatsiooni	1	2	3	4	5
Rühmasisene koostöö õpetaja abiga suurendab minu töörahulolu	1	2	3	4	5
Rühmasisene koostöö õpetaja abiga aitab vähendada tööstressi	1	2	3	4	5
Muu (lisa oma vastusevariant)	1	2	3	4	5

2) Palun märkige, kui sageli kasutate järgnevaid koostöövorme oma rühma õpetaja abiga. Kui Teie jaoks ei ole täpselt sobivat varianti, siis valige pakutud variantidest sobivale kõige lähedasem

Koostöövormid	Igapäevaselt	2-3 korda nädalas	1 kord nädalas	2-3 korda kuus	1 kord kuus	Paar korda aastas
Vahetame informatsiooni						
Kavandame koos õppetegevusi						
Viime õppetegevusi koos läbi						
Vahetame õppemetoodilisi materjale						
Loomme ühiselt uusi õppematerjale						
Korraldame koos rühma ühisüritusi						
Teeme veel midagi koos (lisa oma vastusevariant)						

2. Küsimused koostööd soodustavate ja takistavate tegurite kohta

1) Palun kirjutage 3 tegurit, mis Teie arvates kõige enam soodustavad rühmasisest koostööd õpetaja abiga

1-

2-

3-

2) Palun kirjutage 3 tegurit, mis Teie arvates kõige enam takistavad rühmasisest koostööd õpetaja abiga

1-

2-

3-

3) Millised on Teie hinnangul kõige enam rühmasisest koostööd soodustavad tegurid õpetaja abiga?

Vastamiseks kasutage skaalat: 1 – ei nõustu üldse; 2 – pigem ei nõustu, 3 – ei oska öelda, 4 – pigem nõustun, 5 – nõustun täielikult

Soodustavad tegurid					
Ühisüritused ja ühised tegevused	1	2	3	4	5
Meeskonna koosolekud	1	2	3	4	5
Omavahelised head suhted	1	2	3	4	5
Ühised eesmärgid	1	2	3	4	5
Ühised väärtused	1	2	3	4	5
Isiklike kogemuste jagamine	1	2	3	4	5
Juhtkonna toetus	1	2	3	4	5
Vastastikune toetus	1	2	3	4	5
Muu (lisa oma vastusevariant)	1	2	3	4	5
.....					

4) Millised on Teie hinnangul kõige enam rühmasisest koostööd takistavad tegurid õpetaja abiga?

Vastamiseks kasutage skaalat: 1 – ei nõustu üldse; 2 – pigem ei nõustu, 3 – ei oska öelda, 4 – pigem nõustun, 5 – nõustun täielikult

Takistavad tegurid					
Aja puudus	1	2	3	4	5
Suur töökoormus	1	2	3	4	5
Ebavõrdne panustamine koostöösse	1	2	3	4	5
Kehvad omavahelised suhted	1	2	3	4	5
Erimeelsused õpetamismeetoditest	1	2	3	4	5
Motivatsiooni puudus	1	2	3	4	5
Isiklikud probleemid	1	2	3	4	5
Muu (lisa oma vastusevariant)	1	2	3	4	5

3. Taustaküsimused

1) Teie vanus:aastat

2) Töötad lasteaias:

a) õpetajana

b) õpetaja assistendina

c) muu:

3) Teie tööstaaž:aastat

Lisa 2. Küsimustik õpetaja abile

Lugupeetud koolieelse lasteasutuse õpetaja abi

Olen Tartu Ülikooli koolieelse lasteasutuse õpetaja eriala 3. kursuse tudeng. Kirjutan bakalaureusetööd koolieelse lasteasutuse õpetajate ja õpetajate abide omavahelisest koostööst ning seda soodustavatest ja takistavatest teguritest. Eeltoodud uurimuse koostamisel palun Teie abi. Küsimustik võimaldab Teil mõelda enda tööalase koostöö peale ning analüüsida erinevaid koostööga seotud aspekte. Küsimustele vastamine võtab aega umbes 20 minutit. Palun mõelge rahulikult iga küsimuse või väite üle ning vastake kõikidele väidetele või küsimustele järjest. Küsimustikus ei ole õigeid ega valesid vastuseid. See tähendab, et vastake palun täpselt nii nagu arvate või tunnete. Soovi korral on uurimistööga võimalik tutvuda alates 2023. aasta juunist. Palun vastake küsimustikule ajaperioodil 28.november – 2.detsember. Küsitlus on anonüümne ning Teie vastuseid ei seostata Teie isiku ega lasteaiaga.

Suur tänu vastamast

Maari Piirsalu

maari.koltsin@gmail.com

1. Küsimused omavahelise koostöö kohta

1) Palun märkige, kuid võrd nõustute järgnevate väidetega koostöö kohta rühmasiseselt.

Palun vastake igas reas.

Kui mõlema õpetaja kohta ei saa ühtmoodi vastata, siis valida üks õpetaja oma rühmast, kelle kohta vastad.

Vastamiseks kasutage skaalat: 1 – ei nõustu üldse; 2 – pigem ei nõustu, 3 – ei oska öelda, 4 – pigem nõustun, 5 – nõustun täielikult

Pean oma töös oluliseks koostööd oma rühma õpetajaga	1	2	3	4	5
Ma teen igapäevaselt koostööd oma rühma õpetajaga	1	2	3	4	5
Minu arvates tuleks rühmasisesele koostööle pöörata rohkem tähelepanu ja seda soodustada	1	2	3	4	5
Rühmasisene koostöö õpetajaga toetab minu tööalast arengut	1	2	3	4	5
Rühmasisene koostöö võimaldab mul õpetajalt õppida ning enda õpetamisviise täiendada	1	2	3	4	5
Rühmasisene koostöö õpetajaga võimaldab laste arengut paremini toetada ning pakkuda neile kvaliteetsemat alusharidust	1	2	3	4	5
Rühmasisene koostöö õpetajaga suurendab minu töömotivatsiooni	1	2	3	4	5
Rühmasisene koostöö õpetajaga suurendab minu töörahulolu	1	2	3	4	5
Rühmasisene koostöö õpetajaga aitab vähendada tööstressi	1	2	3	4	5
Muu (lisa oma vastusevariant)	1	2	3	4	5

2) Palun märkige, kui sageli kasutate järgnevaid koostöövorme oma rühma õpetajaga. Kui Teie jaoks ei ole täpselt sobivat varianti, siis valige pakutud variantidest sobivale kõige lähedasem.

Koostöövormid	Igapäevaselt	2-3 korda nädalas	1 kord nädalas	2-3 korda kuus	1 kord kuus	Paar korda aastas
Vahetame informatsiooni						
Kavandame koos õppetegevusi						
Viime õppetegevusi koos läbi						
Loome ühiselt uusi õppematerjale						
Korraldame koos rühma ühisüritusi						
Teeme veel midagi koos (lisa oma vastusevariant)						

2. Küsimused koostööd soodustavate ja takistavate tegurite kohta

1) Palun kirjutage 3 tegurit, mis Teie arvates kõige enam soodustavad koostööd oma rühma õpetajaga:

- 1-
- 2-
- 3-

2) Palun kirjutage 3 tegurit, mis Teie arvates kõige enam takistavad koostööd oma rühma õpetajaga:

- 1-
- 2-
- 3-

3) Millised on Teie hinnangul kõige enam rühmasisest kootööd soodustavad tegurid?

Vastamiseks kasutage skaalat: 1 – ei nõustu üldse; 2 – pigem ei nõustu, 3 – ei oska öelda, 4 – pigem nõustun, 5 – nõustun täielikult

Soodustavad tegurid					
Ühisüritused ja ühised tegevused	1	2	3	4	5
Meeskonna koosolekud	1	2	3	4	5
Omavahelised head suhted	1	2	3	4	5
Ühised eesmärgid	1	2	3	4	5
Ühised väärtused	1	2	3	4	5
Isiklike kogemuste jagamine	1	2	3	4	5
Juhtkonna toetus	1	2	3	4	5
Vastastikune toetus	1	2	3	4	5
Muu (lisa oma vastusevariant)	1	2	3	4	5

4) Millised on Teie hinnangul kõige enam rühmasisest kootööd takistavad tegurid?

Vastamiseks kasutage skaalat: 1 – ei nõustu üldse; 2 – pigem ei nõustu, 3 – ei oska öelda, 4 – pigem nõustun, 5 – nõustun täielikult

Takistavad tegurid					
Aja puudus	1	2	3	4	5
Suur töökoormus	1	2	3	4	5
Ebavõrdne panustamine koostöösse	1	2	3	4	5
Kehvad omavahelised suhted	1	2	3	4	5
Erimeelsused õpetamismeetodite osas	1	2	3	4	5
Motivatsiooni puudus	1	2	3	4	5
Isiklikud probleemid	1	2	3	4	5
Muu (lisa oma vastusevariant)	1	2	3	4	5

3. Taustaküsimused

1) Teie vanus:.....aastat

2) Teie tööstaaž õpetaja abina:.....aastat

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Annan Tartu Ülikoolile loa elektroonselt avaldada minu loodud uurimistöö Koostöö ning seda soodustavad ja takistavad tegurid Kambja valla lasteaia õpetajate ja õpetajate abide hinnangul, mille juhendaja on Merle Taimalu.

Maari Piirsalu